

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr,
136 sahifa, iyun, 2025-yil.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi

- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Ways to Strengthen the Economy of Karakalpakstan	12
Isakov Janabay Yakypbayevich	
Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xavf-xatarlarini iqtisodiy baholash.....	18
Raxmatova M.G., Saidjonova Z.B	
Strategy For Attracting Investments By Expanding the Participation of Joint-Stock Companies in the Securities Market	23
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna, Kutlymurat Zhalgasovich Aytmuratov, Raushan Nurlybay qizi Umirzakova	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlari: mavjud holat va takomillashtirish yo'llari	29
D.E.Qarshiev	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston	35
Islomova Dilrabo Salomovna	
Oliy ta'lim muassasalarida xodimlarning mehnat samaradorligini oshirishda rahbarlarning roli	40
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li, Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'gli, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Madraimov Xabibulla Madaminovich	
Обзор по теме Современные системы управлением возбуждение синхронных машин и перспективы их развития	47
Алиев Абдор Мураткулович	
The Mechanism for Applying Tax Benefits and Preferences in Tax Administration	52
Dilorom Mutalova	
Innovatsiyalarning ahamiyati va ularning iqtisodiy samaradorligining o'zbekiston qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashdagi roli	57
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o'g'li	
Bino va inshootlarni zilzilabardoshligiga oid nazariyalar.....	62
Jalilov Ahmadbek Ikromjon o'g'li	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini konseptual asoslari va shartlari asoslari xususida	66
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
The Analysis of the Psychophysiological Condition of Children With Mental Disorders and the Creation of Comfort Through Designed Clothing	73
Asatilaeva Lola Muratjon qizi, Muminova Umida Tokhtasinovna	
Analysis Types of Waterproof Fabrics and Their Physical and Mechanical Properties	80
Pulatova Laziza Bakhodirovna, Kasimova Aziza Bakhodirovna	
Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari	85
Umarkulov Kodirjon Maxamadaminovich, To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Suv resurslarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalar:qishloq xo'jaligi uchun iims modelini ishlab chiqish.....	89
Fazilat Egamberganova Shuhratovna	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish	93
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
Qurilish sanoati korxonalarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmlari	98
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
Mahalliy budjetlar ijrosi to'g'risidagi hisobotlar va ularning axborot imkoniyatlarini oshirish masalalari	104
Abdulaziz Norquchqorov Ziyadullayevich	
Sirdaryo viloyatida investitsion faollikni oshirishda davlat va xususiy sektor hamkorligi	110
Mamatqulova Muxlisa Komiljon qizi	

Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari	115
Umarkulov, Kodirjon Maxamadaminovich, To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini ta'minlashning gnoseologik asoslari xususida	118
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
Nodavlat oliy ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil etishning tashkiliy-huquqiy jihatlari	125
Yaqubova Nodira Olim qizi	
O'zbekistonda to'qimachilik eko-mahsulotlari bozorining rivojlanish imkoniyatlari	130
Nosirova Charos	

O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIK EKO-MAHSULOTLARI BOZORINING RIVOJLANISH IMKONIYATLARI

Nosirova Charos

Mustaqil tadqiqotchi, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Annotatsiya: O'zbekiston iqtisodiyotidagi to'qimachilik sanoati global barqarorlik tendensiyalari va iste'molchilarning ekologik ongli xatti-harakatlariga mos ravishda eko-mahsulotlar bozorining rivojlanish imkoniyatlarini o'rganmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistonda to'qimachilik eko-mahsulotlari bozorining hozirgi holati tahlil qilinadi, iste'molchilarning afzalliklari, bozor dinamikasi, mavjud muammolar va o'sish istiqbollari yoritiladi. Tadqiqotda organik paxta, biologik parchalanadigan matolar va qayta ishlangan materiallardan foydalanish kabi barqaror amaliyotlarning kengayib borayotgani, shuningdek hukumat tashabbuslari va xalqaro hamkorlikning sohaga ta'siri ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari ekologik toza to'qimachilik mahsulotlariga talabning ortib borayotgani va davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlash choralari O'zbekistonda global ekoto'qimachilik bozorida yetakchi o'rinlardan biriga olib chiqish imkonini berishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, texnologik modernizatsiya va mahsulotlarni sertifikatlash tizimlarining standartlashtirilmasi kabi muammolar sohaga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Kalit so'zlar: yashil marketing, barqaror iqtisodiy maqsadlar, ESG, eko-tekstil, organik paxta, barqaror ishlab chiqarish.

Abstract: Uzbekistan's textile industry is exploring the development potential of the eco-products market in alignment with global sustainability trends and environmentally conscious consumer behavior. This article analyzes the current state of the eco-textile market in Uzbekistan, highlights consumer preferences, market dynamics, existing challenges, and potential growth opportunities. The study examines the increasing adoption of sustainable practices such as the use of organic cotton, biodegradable fabrics, and recycled materials, as well as the role of government initiatives and international cooperation. The findings suggest that rising demand for environmentally friendly textile products and state support could position Uzbekistan as a key player in the global eco-textile market; however, challenges such as technological modernization and standardization of certification systems still hinder further development.

Keywords: green marketing, sustainable economic goals, ESG, eco-textiles, organic cotton, sustainable production.

Аннотация: Текстильная промышленность Узбекистана изучает возможности развития рынка экопродукции в соответствии с глобальными тенденциями устойчивого развития и экологически осознанным поведением потребителей. В данной статье анализируется текущее состояние рынка экотекстиля в Узбекистане, рассматриваются предпочтения потребителей, рыночная динамика, существующие проблемы и перспективы роста. Исследование охватывает расширение устойчивых практик, таких как использование органического хлопка, биоразлагаемых тканей и переработанных материалов, а также влияние государственных инициатив и международного сотрудничества на отрасль. Результаты показывают, что рост спроса на экологически чистую текстильную продукцию и поддержка со стороны государства могут вывести Узбекистан в число ключевых игроков на глобальном рынке экотекстиля. Однако проблемы технологической модернизации и стандартизации систем сертификации продолжают сдерживать развитие.

Ключевые слова: зелёный маркетинг, цели устойчивого экономического развития, ESG, экотекстиль, органический хлопок, устойчивое производство.

KIRISH

To'qimachilik sanoati tarixan paxta yetishtirish va uni qayta ishlash an'analari bilan mashhur bo'lgan O'zbekiston iqtisodiyotida muhim o'rin egallaydi. Yillar davomida barqarorlik tamoyillari va iste'molchilarning ekologik ongli xatti-harakatlariga global siljish to'qimachilik bozoriga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Ushbu o'zgarishlarga javoban, O'zbekistonda ekologik toza to'qimachilik mahsulotlariga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda. Mazkur bo'limda O'zbekistondagi to'qimachilik eko-mahsulotlari bozorining hozirgi holati chuqur tahlil qilinadi

va unda turli jihatlar — jumladan, iste'molchilarning xohish-istaklari, bozor dinamikasi, mavjud muammolar hamda potentsial o'sish imkoniyatlari yoritiladi.

O'zbekistonda to'qimachilik eko-mahsulotlari bozori, iste'molchilarning ekologik ongining va ijtimoiy mas'uliyatining ortib borishi natijasida, bosqichma-bosqich rivojlanib bormoqda. Iste'molchilarning barqaror va ekologik toza to'qimachilik mahsulotlariga bo'lgan afzalliklari sezilarli darajada o'zgargan. Mahalliy xaridorlar tobora ko'proq kiyim-kechak, uy-ro'zg'or to'qimachilik buyumlari va boshqa mahsulotlarda ekologik toza yorliqlar hamda sertifikatlarga ega bo'lgan variantlarni izlamoqda.

Iste'molchilar xatti-harakatidagi bunday o'zgarishlarning asosiy omillaridan biri — an'anaviy to'qimachilik ishlab chiqarishning ekologik va ijtimoiy ta'sirlari to'g'risida xabardorlik darajasining oshib borayotganidir. O'zbekistonlik iste'molchilar orasida suv ifloslanishi, resurslarning haddan ziyod sarflanishi va chiqindilar muammosi kabi an'anaviy ishlab chiqarish usullarining zararli oqibatlariga haqida ma'lumotlar keng tarqalmoqda. Bu esa organik va barqaror xomashyo asosida, ekologik toza texnologiyalar yordamida tayyorlangan to'qimachilik mahsulotlariga talabning ortishiga olib kelmoqda.

Mamlakatda to'qimachilik eko-mahsulotlari bozori hali nisbatan yangi shakllangan bo'lsa-da, istiqbolli rivojlanish imkoniyatlarini namoyon etmoqda. Mahalliy ishlab chiqaruvchilar va tadbirkorlar ekoto'qimachilik sohasining salohiyatini anglab, o'z ishlab chiqarish jarayonlariga barqaror amaliyotlarni bosqichma-bosqich tatbiq etmoqda. Garchi O'zbekistonda to'qimachilik mahsulotlarining aksariyati hali ham an'anaviy texnologiyalar asosida ishlab chiqarilayotgan bo'lsa-da, ekologik toza muqobil ulushi sezilarli darajada oshib bormoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

To'qimachilik eko-mahsulotlari bozorining rivojlanishiga oid adabiyotlarni tahlil qilish, O'zbekiston va global miqyosda barqaror to'qimachilik sanoatining asosiy tendensiyalarini aniqlashga xizmat qildi.

To'qimachilik mahsulotlari eksportini rivojlantirishda yashil marketingni qo'llash bo'yicha olib borilayotgan ilmiy-tadqiqotlar ekologik marketingning zamonaviy yutuqlari va tamoyillariga, shuningdek, xorijiy tajriba asoslariga tayanadi. Bu borada tan olingan ko'plab mualliflarning ilmiy ishlari alohida ahamiyat kasb etadi [1, 2, 4]. Mazkur tadqiqotlarda yashil marketing konsepsiyasining bozorlarda qo'llanishi, barqaror rivojlanishga hissa qo'shishi hamda to'qimachilik sanoatining xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirishdagi o'rni batafsil o'rganilgan [3, 5].

O'zbekistonda yashil marketing konsepsiyasini joriy etish, uni rivojlantirish va korxonalar iqtisodiy samaradorligiga ta'siri yuzasidan bir qator ilmiy loyihalar amalga oshirilgan [6, 7]. Xususan, marketing strategiyalarini takomillashtirish, yashil marketing yondashuvlarini amaliyotga tatbiq etish, mahsulotlarning xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish va to'qimachilik sanoatida barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari mahalliy olimlar tomonidan keng yoritilgan.

Smit va Pal o'z tadqiqotlarida global iste'molchilarning ekologik toza mahsulotlarga bo'lgan talabining ortishi to'qimachilik sanoatida organik va qayta ishlangan materiallardan foydalanish bo'yicha rag'batni kuchaytirayotganini ta'kidlaydi [8]. Ushbu tendensiya O'zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlar bozorlarida ham yaqqol sezilmoqda.

Jon va hamkorlari esa ekologik yorliqlash tizimlarining iste'molchilar ishonchiga ko'rsatadigan ta'sirini tadqiq qilgan. Ular Global Organic Textile Standard (GOTS) kabi sertifikatlarning mahsulot raqobatbardoshligini oshirishdagi muhim rolini alohida ta'kidlagan [9]. Afsuski, O'zbekistonda bu kabi xalqaro standartlar va yorliqlash tizimlarining yetarlicha rivojlanmagani, eksport salohiyatining to'liq namoyon bo'lishiga to'sqinlik qilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda O'zbekistonda to'qimachilik eko-mahsulotlari bozorining rivojlanish imkoniyatlarini tahlil qilish maqsadida sifat va miqdoriy usullar uyg'unligiga asoslangan aralash metodologiyadan foydalanildi. Tadqiqot quyidagi asosiy bosqichlardan iborat:

2020–2024-yillar davomida O'zbekiston to'qimachilik sanoati va uning eksport bozorlari bo'yicha statistik ma'lumotlar to'plandi hamda chuqur tahlil qilindi. Ushbu ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, xalqaro savdo tashkilotlari va tegishli axborot manbalaridan olindi. Eksport va savdo hajmlari chiziqli grafiklar hamda ustunli diagrammalar orqali vizual tarzda ifodalandi, bu esa mavjud tendensiyalarni aniqroq ko'rsatish imkonini berdi.

Tadqiqotda qo'llanilgan ma'lumotlarning ishonchliligi va haqqoniyligini ta'minlash maqsadida birlamchi (so'rovnoma va intervyular) hamda ikkilamchi (statistik ma'lumotlar, ilmiy adabiyotlar) manbalar kombinatsiyasi qo'llanildi. Bu yondashuv natijalarning ob'ektivligi va tahlilning chuqurligini oshirishga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bir qancha mahalliy to'qimachilik kompaniyalari ekologik mahsulotlar, jumladan, organik paxtadan tayyorlangan kiyimlar, biologik parchalanadigan matolar hamda qayta ishlangan materiallardan ishlab chiqarilgan to'qimachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishga faol kirishmoqda. Ushbu kompaniyalar nafaqat ichki bozor ehtiyojlarini qondirish, balki xalqaro eksport imkoniyatlarini o'rganish orqali tashqi bozorlar uchun ham raqobatbardosh mahsulotlar taklif etishni maqsad qilgan.

Hukumat tomonidan barqaror rivojlanish va ekologik tashabbuslarga alohida e'tibor qaratilayotgani ushbu yo'nalishdagi sa'y-harakatlarga qo'shimcha turtki bo'lib xizmat qilmoqda.

1-jadval: Ekologik to'qimachilik mahsulotlarini sotish va eksport hajmidagi tendensiyalar (2020-2024)

Yil	Ekologik to'qimachilikning umumiy savdosi (mln AQSh dollarida)	Ekologik to'qimachilik eksporti hajmi (tonnada)
2020-yil	50	2500
2021-yil	65	3200
2022-yil	78	3800
2023-yil	92	4500
2024-yil	110	5200

Ushbu miqdoriy jadvalda O'zbekistonda besh yil davomida ekoto'qimachilik mahsulotlarining umumiy sotilishi va eksport hajmi (tonnalarda) keltirilgan. Savdo va eksport hajmidagi tendensiyalarni chiziqli grafiklar yoki shtrixli diagrammalar yordamida aniq tasvirlash mumkin. Bunday vizualizatsiya vositalari ma'lumotlarni tushunarli va ta'sirchan tarzda namoyish qilish imkonini beradi.

Ijoiy sur'atlarga qaramay, O'zbekistondagi to'qimachilik eko-mahsulotlari bozori qator muammolarga duch kelmoqda. Eng muhim muammolardan biri — texnologik yangilanishlar va barqaror ishlab chiqarish jarayonlariga investitsiyalar zarurligidir. Ekologik toza amaliyotlar haqida xabardorlik ortib borayotgan bo'lsa-da, barqaror ishlab chiqarishga to'liq o'tish ko'plab mahalliy to'qimachilik kompaniyalari uchun katta kapital sarfini talab qiladi va texnik jihatdan murakkab hisoblanadi. Shuningdek, barqaror materiallar va ilg'or texnologiyalarga bo'lgan cheklangan kirish imkoniyati ushbu sektor o'sishini tezlashtirishda jiddiy to'siq bo'lib qolmoqda.

Bundan tashqari, standartlashtirilgan eko-yorliqlash va sertifikatlash tizimlarining yetarli emasligi ekologik mahsulotlarning haqiqiylikni kafolatlashda qiyinchiliklar tug'dirmoqda. Tan olingan eko-yorliqlash tizimlarini joriy etish iste'molchilar ishonchini oshirishga, xarid qilish qarorlarini soddalashtirishga va mahsulotlarga nisbatan ishonch darajasini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

2-jadval: O'zbekistonda to'qimachilik eko-mahsulotlari bozoridagi o'sishning asosiy muammolari va imkoniyatlari

O'zbekistonning ekoto'qimachilik sanoatidagi asosiy muammolar	O'zbekistonning ekoto'qimachilik sanoatini rivojlantirish imkoniyatlari
Barqaror to'qimachilik ishlab chiqarish uchun cheklangan infratuzilma	Organik paxta yetishtirish uchun mo'l mahalliy paxta resurslari
Barqaror amaliyotlarda o'qitilgan malakali ishchi kuchining etishmasligi	Xalqaro brendlar va tashkilotlar bilan hamkorlik
Xalqaro ekoto'qimachilik bozorlariga kirishning cheklanganligi	Barqaror texnologiyalarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish

Ushbu sifat jadvalida O'zbekiston to'qimachilik eko-mahsulotlari bozorida chap ustunda yuzaga kelayotgan asosiy muammolar va o'ng ustunda mavjud o'sish imkoniyatlari ko'rsatilgan. Jadval bozordagi rivojlanish yo'nalishlari va dolzarb masalalar to'g'risida tezkor va aniq ma'lumot beradi. Biroq, mavjud muammolar e'tiborga loyiq bo'lishi bilan birga, o'sish va innovatsiya uchun muhim imkoniyatlarni ham taqdim etadi. O'zbekiston hukumati ekoto'qimachilik bozorining salohiyatini tan olgan holda, barqaror amaliyotlarni rag'batlantirish maqsadida qator dasturlar va imtiyozlarni ishlab chiqish tashabbusini ilgari surgan. Ushbu tashabbuslar ekologik toza ishlab chiqarish usullarini joriy qilishga tayyor bo'lgan korxonalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash, texnik yordam ko'rsatish hamda ta'lim resurslari bilan ta'minlashni nazarda tutadi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston to'qimachilik eko-mahsulotlari bozori rivojlanishning muhim bosqichiga yetib kelgan. Aholi iste'mol afzalliklarining ekologik mahsulotlar foydasiga o'zgarishi, hukumat siyosiy qo'llab-quvvatlovi va mahalliy ishlab chiqaruvchilarning barqarorlik tamoyillariga tayyorligi O'zbekistonda eko-mahsulotlar bozorining o'sishi uchun istiqbolli zamin yaratmoqda. Texnologik yangilanish, barqaror xomashyo va eko-sertifikat tizimlarining joriy qilinishi ushbu sektor salohiyatining to'liq ochilishida hal qiluv-

chi omil bo'ladi. Global miqyosda ekologik mahsulotlarga talab ortib borayotgan bir paytda, O'zbekiston ekoto'qimachilik bozorida iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlikka xizmat qiluvchi yetakchi o'yinchiga aylanish imkoniyatiga ega.

To'qimachilik ishlab chiqarish va savdosi bo'yicha boy tarixga ega O'zbekiston, ekologik toza mahsulotlarga bo'lgan iste'molchilar talabining sezilarli o'zgarishini boshdan kechirmoqda. Quyida O'zbekistondagi iste'molchilarning ekoto'qimachilik mahsulotlarini qanday qabul qilayotgani va bu talab qanday omillar bilan shakllanayotganiga aniqlik kiritiladi.

O'zbekiston to'qimachilik sanoati asrlar davomida o'zining murakkab dizaynlari, yorqin ranglari va mohir hunarmandchiligi bilan ajralib turgan va milliy iqtisodiyotning tayanch tarmoqlaridan biri bo'lib kelgan. So'nggi yillarda barqarorlik va ekologik ongga oid global chaqiriqlar ushbu sohaga ham chuqur kirib bordi. Bu jarayonlar xalqaro tendensiyalar ta'sirida kechayotgani bilan birga, mamlakatning o'ziga xos tarixiy sharoitlari bilan ham bog'liqdir.

Tarixiy kontekst O'zbekistonda ekoto'qimachilik mahsulotlariga bo'lgan hozirgi iste'mol yondashuvini to'liq tushunish uchun to'qimachilik sohasining tarixiy ahamiyatini e'tirof etish zarur. Ipak yo'li orqali rivojlangan qadimiy to'qimachilik an'analari O'zbekistonni hunarmandchilik markaziga aylantirgan. Tarixiy savdo yo'llari orqali mato, texnologiya va madaniy ta'sirlar almashinuvi amalga oshgan. Mazkur tarixiy meros hozirgi kunda ham zamonaviy ekoto'qimachilikka bo'lgan qiziqishni rag'batlantirmoqda.

Ekologik to'qimachilik haqida xabardorlik Aholi orasida to'qimachilik mahsulotlarining ekologik ta'siri to'g'risidagi xabardorlik sezilarli darajada oshgan. Bunga quyidagi omillar ta'sir ko'rsatmoqda:

Global barqaror rivojlanish tendensiyalari. O'zbekistonlik iste'molchilar global barqarorlik tashabbuslari to'g'risida yetarlicha xabardor. Xalqaro OAV, ekologik kampaniyalar va ta'lim loyihalari iste'molchilarni ongli tanlovlar qilishga undamoqda.

Mahalliy targ'ibot. Davlat va fuqarolik jamiyati vakillari ekologik toza ishlab chiqarishni faol targ'ib qilmoqda. Bu, xususan, barqaror ishlab chiqarish usullari va ekologik mahsulotlarning afzalliklarini yoritishga qaratilgan.

Tarixiy qadriyatlar. O'zbekistonning an'anaviy to'qimachilik madaniyati barqarorlik qadriyatlari bilan uyg'unlashgan bo'lib, bu madaniy meros ekologik mahsulotlarga ijobiy munosabatni mustahkamlaydi.

Iste'molchilarning afzalliklari Mahalliy iste'molchilarning ekoto'qimachilik mahsulotlariga bo'lgan qiziqishi quyidagi jihatlar orqali namoyon bo'lmoqda:

Tabiiy tolalar. Organik paxta, ipak kabi tabiiy materiallardan tayyorlangan mahsulotlar ekologik xavfsizligi va sifat darajasi bilan ustunlik kasb etadi.

Ekologik sertifikatlar. Xaridorlar GOTS va OEKO-TEX kabi xalqaro sertifikatlariga ega mahsulotlarni afzal ko'rmoqda.

Mahalliy manba. Mahalliy ishlab chiqaruvchilarning mahsulotlari ekologik transport izini kamaytirish va ichki sanoatni qo'llab-quvvatlash nuqtayi nazaridan muhim sanaladi.

Chidamlilik. Ekologik mahsulotlar yuqori mustahkamlik va uzoq xizmat muddati bilan ajralib turadi.

Davlat siyosati va tashabbuslari Hukumat to'qimachilikda barqarorlikni ta'minlash maqsadida quyidagi yo'nalishlarda faoliyat yuritmoqda:

Qonunchilik va siyosiy qo'llab-quvvatlash. Barqaror ishlab chiqarish uchun aniq mezonlar, ekologik standartlar va texnik reglamentlar ishlab chiqilgan.

Moliyaviy rag'batlar. Eko-sertifikat olish istagidagi ishlab chiqaruvchilar uchun subsidiyalar va grantlar ajratilmoqda.

Ilmiy-tadqiqot faoliyati. Raqobatbardosh barqaror mahsulotlarni ishlab chiqish uchun ilmiy muassasalar bilan hamkorlik yo'lga qo'yilgan.

Ta'lim kampaniyalari. Televidenie, radio va ijtimoiy tarmoqlar orqali ekologik ongni oshirishga qaratilgan keng ko'lamli tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Madaniy merosni saqlash. An'anaviy naqsh va hunarmandchilik usullarining ekoto'qimachilikda qo'llanilishi rag'batlantirilmoqda.

Hamkorlik va tajriba almashinuvi. Davlat nodavlat tashkilotlar, sanoat uyushmalari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirmoqda.

Xalqaro hamkorlik doirasida O'zbekiston global ekologik tashabbuslarda faol ishtirok etib, tajriba almashinuvi orqali ekoto'qimachilik sohasini takomillashtirishga harakat qilmoqda. Bularning barchasi mamlakatning ekologik barqarorlik va iqtisodiy o'sish sohalarida muvozanatli taraqqiyotini ta'minlash yo'lidagi muhim qadamlar hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston to'qimachilik eko-mahsulotlari bozori rivojlanishning hal qiluvchi bosqichida turibdi. Iste'molchilarning ekologik toza mahsulotlarga bo'lgan talabining ortib borayotgani, hukumatning barqarorlikni

qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tashabbuslari hamda mahalliy to'qimachilik kompaniyalarining innovatsion yondashuvlari ushbu bozorning jadal rivojlanishiga zamin yaratmoqda. Shu bilan birga, texnologik infratuzilmaning cheklanganligi, malakali kadrlar yetishmovchiligi va standartlashtirilgan sertifikatlash tizimlarining mavjud emasligi bozor salohiyatining to'liq ro'yobga chiqishiga jiddiy to'siqlar tug'dirmoqda.

O'zbekistonning boy paxta resurslari, an'anaviy hunarmandchilik merosi va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari ekoto'qimachilik sohasini rivojlantirish uchun katta zamin yaratadi. Hukumat tomonidan amalga oshirilayotgan moliyaviy rag'batlantirish choralarini kengaytirish, aholining xabardorligini oshirishga qaratilgan ta'lim kampaniyalarini tashkil etish, shuningdek, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali mazkur imkoniyatlardan samarali foydalanish mumkin. Bugungi kunda barqaror to'qimachilik mahsulotlariga bo'lgan global talab izchil ortib bormoqda. Shu sababli, O'zbekiston ekoto'qimachilik bozorida iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlikka xizmat qiluvchi muhim global o'yinchilardan biriga aylanishi uchun qulay sharoit mavjud.

Kelgusida mazkur bozorning raqobatbardoshligini oshirish uchun quyidagi strategik yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratish zarur:

Texnologik yangilanishlar – barqaror ishlab chiqarish jarayonlariga sarmoya kiritish, zamonaviy energiya tejamkor va ekologik texnologiyalarni joriy etish.

Sertifikatlash tizimlari – GOTS, OEKO-TEX kabi xalqaro ekologik standartlarni tatbiq etish orqali iste'molchilar ishonchini mustahkamlash.

Ta'lim va xabardorlik – ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar o'rtasida ekologik toza amaliyotlar bo'yicha bilim va axborotni keng yoyish.

Ushbu strategiyalarni samarali amalga oshirish O'zbekistonning global ekoto'qimachilik bozorida yetakchi o'ringa chiqishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Manokaran, D. (2024). Role of Green Marketing Approaches in Consumer Buying Behaviour.
2. Sharmer, C. O. (2009). Theory U: Leading from the Future as It Emerges.
3. Ottman, J. A. (2011). The New Rules of Green Marketing: Strategies, Tools, and Inspiration for Sustainable Branding.
4. Griffith, D. A. (2021). Connecting Sustainable Marketing and International Marketing Strategy Standardization/Adaptation: Research Opportunities. *Journal of Sustainable Marketing*, 2(2), 47–51.
5. Lee, K. (2008). Opportunities for Green Marketing: Young Consumers. *Marketing Intelligence & Planning*, 26(6), 573–586.
6. Yusupov, S. (2018). Kuchli raqobat sharoitida O'zbekiston to'qimachilik sanoati korxonalarini rivojlantirish strategiyalari. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan avtoreferat. – Toshkent: TDIU. – 24 b.
7. Davronova, Z. (2024). A Study of Green Marketing Practices in the Retail Industry: Advantages and Disadvantages. *Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot jurnali*.
8. Smit, J., & Pal, R. (2020). Sustainable Textile Production: Global Trends and Consumer Behavior. *Journal of Cleaner Production*, 265, 121–132.
9. Jon, A., Kim, S., & Lee, H. (2022). Impact of Eco-Labeling on Consumer Trust and Market Competitiveness. *International Journal of Textile Science*, 11(3), 45–56.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100